

Мазмуну

1.Сабактын темасы

“Зат атооч”1-6б.

2. Кыргыз тили жана адабияты

боюнча тест.....7-9б.

3. Жат жазуу.....10-11б.

I.Сабактын темасы:

I.“Зат атооч” (Энчилүү жана жалпы аттар; жөндөмөлөр жөнүндө түшүнүк);

II. Кыргыз элинин оозеки чыгармаларынан: “Кожожаш тууралуу уламыш”

II. Сабактын тарбия берүүчүлүк максаты: Кыргыз Республикасында

мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана тил саясатын өркүндөтүүнүн

стратегиясына таянып студенттерди тарбиялоо.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жана мыйзамдарынын

негизинде, Кыргыз Республикасын туруктуу өнүктүрүүнүн Улуттук

стратегиясынын жана Кыргыз Республикасында элдин биримдигин жана

этностор аралык мамилени чыңдоо үчүн сабактар аркылуу ишке ашыруу.

Кыргызстанда жашаган башка улуттардын өкүлдөрүнө кыргыз тилинде окуу, жазуу жана ой жүгүртүүнү талап кылуу.

Кыргыз тилиндеги тексттер жана лексиканы байытуу ошондой эле

макал лакаптардын негизинде студенттердин дүйнө таанымын, турмуштук

көз караштарын калыптандыруу. Байыртан сөз багып келген улуу көсөм

акылмандардын мурасын сыйлоо менен кийинки муундарга жеткирүү жана

эстетикалык идеяларды өздөштүрүшүн камсыз кылуу.

Табиятты таанып

билүү менен аларды сактоо, жаратылыштын байлыгын коргоо,

айлана –
чөйрөгө туура мамиле жасоого үндөө, экологиялык
проблемаларды терең
түшүнүп аларга кайдыгер карабоого тарбиялоо.

III. Сабактын билим берүүчүлүк максаты:

Кыргыз элинин оозеки чыгармачылыгындагы өзгөчө
жанрлардын мифтерге
жана уламыштарга көңүл буруу: оозеки чыгармалардын
ичинде ээлеген орду,
алардын топтолго бөлүнүшү, башка жанрлар менен (тамсил –
легенда)
байланышы.

Миф жана уламыштардын келип чыгышы, алардын өнүгүшүнө
диндин
тийгизген таасири, эки жанрдын окшоштуктары,
айырмачылыктары,
бөтөнчүлүктөрү.

IV. Сабактын өнүктүрүүчүлүк максаты:

Илим менен практиканын ортосундагы байланышты камсыз
кылуу,
логикалык ой жүгүртүүсүн калыптандыруу, колдонулган
лексиканын
негизинде сөз байлыгын өстүрүү, таанып билүү
ишмердүүлүгүн байытуу.
Студенттердин окууга жана таанып билүүгө кызыгууларын
өнүктүрүү
максатында сабактын жүрүшүндө кызыктыруучу жагдайларды
түзүү:

кызыктуу сүрөттөдү, оюндарды, карточкаларды пайдалануу.

V. Сабактын методикалык жактан жабдылышы:

A. 1) Иш - план;

2) Лексико – грамматикалык минимум;

Б. 1) Кыргыз элинин мифтери жана уламыштары тууралуу

китептер;

2) Плакаттар;

3) Карточкалар;

4) Видео жана аудио тасмалар;

VI. Кыргыз тил сабагы башка тармактар менен байланыштары:

Кыргыз адабияты, тарых, география, психология, философия, дин таануу,

маданият таануу менен тыгыз байланышта.

VII. Колдонгон адабияттар (авторлор жамааты):

1.Ройгер А.Д., Төрөгелдиева Б.М., Шорин С.С. "Гуманизм аркылуу – тынчтыкка" Бишкек 2002;

2. Байжигитов К. "Кыргыз элинин мифтери, легендалары" Ф. 1985 ж.;

3. Дыйканбаева К. "Кыргыз уламыштары" Б. 2005 ж.

VIII. Сабактын планы:

1. Уюштуруу учуру – 7 мүнөт;

2. Өтүлгөн теманы кайталоо – 15 мүнөт;

Кыргыз элинин оозеки чыгармаларында өзгөчө орунду ээлеген дидактикалык

чыгармалар: макал, лакаптарды кайталоо; ("Манас" эпосунун каарманы –

Гүлчоро жөнүндө "синквейн" методун колдонуп мүнөздөмө түзүү).

IX. 3. Жаңы теманы түшүндүрүү – 30 мүнөт;

4. Зат атооч – 20 мүнөт;

5. Жыйынтыктоо – 10 мүнөт;

6. Үй тапшырма – 5 мүнөт

7. Баалоо – 2-3 мүнөт;

X. Сабактын жүрүшү:

1. Уюштуруу учуру

Саламатсыңарбы. Бүгүнкү сабагыбыз күндөгү сабактардан

өзгөчөлөнүп турат, себеби, биз бүгүн меймандарды тозул отурабыз, Конокторду тоскондо, кыргыз элинин салтты боюнча эмне деп айтышы

зарыл? (Күш келгисиз)

XI. Бүгүнкү сабагыбыздын максаты:

1. Зат атооч жана жөндөмөлөр жөнүндө түшүнүк;
2. Кыргыз элинин оозеки чыгармаларынан: "Кожожаш

тууралуу
уламыш"

XII. Өтүлгөн теманы кайталоо.

Биз Сиздер менен өткөн сабакта дидактикалык чыгармалар: макал,

лакаптар тууралуу сөз козгогонбуз. (Учкул сөздөр)

Суроо: 1. Макал деп эмнени айтабыз? (Студенттерден мисалы менен кошо айтылышы күтүлөт).

Жооп : "Макал – бул адамдардын турмуштук тажрыйбаларынан алынган, тарбиялык мааниси терең ойду бүтүрө айткан кыска поэтикалык сүйлөмдү айтабыз.

Мисалы: "Улук болсоң", кичик бол, "Сабыр түбү – сары алтын". ж.б.

Суроо: 2. Лакап деген сөздү кантип түшүндүрөсүздөр?

Жооп: Лакап – бул кандайдыр бир окуянын негизинде же адамдын

жүрүм – турумунун, мүнөзүнүн өзгөчөлүктөрүн жыйынтыктап так,

элестүү кылып берген өзүнчө чечилүүчү тарыхы бар, көбүнчө каймана мааниде айтылган кыска сүйлөмдү айтабыз.

Мисалы: "Ала -Тоонун шумкарларындай" ж.б.)

XIII. Теманы түшүндүрүү (Жалпы түшүнүк – зат атооч: жекелик,

көптүк сан, жөндөмөлөр. Студенттер жазып алышат. Андан кийин

кыргыз элинин оозеки чыгармалары жөнүндө ой жүгүртүү:

Кыргыз элинин макал, дакангаары элдик оозеки

Чыгармачылыктын көөнөрбөс байлыгы. Элибиздин маданиятынын көрөңгөсүн тутат каада – салт, үрп – адатты, уламадан уланып, ооздон - оозго өтүп келген бай мурасынын түпкү

теги мифтер жана уламыштар менен өзөктөш. Биздин бүгүнкү сабактын темасы: **Зат атооч жана Кыргыз элинин оозеки**

чыгармаларынан: "Кожожаш тууралуу уламыш".

Окутуучунун сөзү:

Кайсы гана элдин адабиятын албайлы, анда ал элдин байыркы аң

сезиминин даража – деңгээлин бир кыйла чагылдырып көрсөтө

алган миф, уламыштар деген илимий аталыштагы баяндарды жолуктурбай коё албайбыз. Алсак, дүйнөлүк деңгээлге чейин көтөрүлө алган Грек, Индия мифтери баарыбызга маалым.

Суроо: Ал эми миф деген терминди киминиздер кандай түшүнөсүздөр.

Жооп: Байыркы адамдардын жашоосун, аң сезимдерин, табияттын өзгөчөлүгүн элестеткенге мүмкүнчүлүк берет.

Демек, миф - бул жараттылыштын кубулуштарын, көрүнүштөрүн

фантастикалык сүрөттөөлөр менен түшүндүрүү. Мифтер элдин дүйнө, коом жөнүндөгү түшүнүктөрдү, ишенимдерди, көз караштарды камтыган.

Кыргыз элинин оозеки чыгармачылыгы тарыхый өсүшүн негизинде мифтер көп темаларды камтып келет:

1. Сыйынуу тууралуу мифтер.

Ал төрт баскычтан турат:

(1) **Баскыч** – Теңир. Теңир жараткан деген жана турмуштук айрым окуяларды, көрүнүштөрдү да Теңир менен айрыкча

байланыштырып келгендиги Орхон – Енисей эстеликтери ырастайт.

Сууроо: Теңир деп мурда уккансыңарбы, аны кандайча түшүндүрүп бере аласыздар?

Жооп: “Момундун ишин Теңирим колдойт”, “Теңир жалтасын”

(2) **Баскыч.** Умай эне – аял катары сүрөттөлөт.

Сууроо: Эмне үчүн элибизде: - “Менин колум эмес, Умай эненин колу” деп айтылат билесиздерби?

Умай эне тууралуу кандай мифтерди билесиздер?

(3) **Баскыч.** Жер – сууларга сыйынуу.

1. Сиздер кандай ойлойсуздар, эмне үчүн “жер эне” дешип жерге, сууга сыйынышкан?

Төмөнкү сүйлөмдөрдүн маанисин кандай чечмелеп бересиздер?

-Киндик кан тамган жер, алгындай көрүнөт.

Жыйынтыктоо.

Үй тапшырмасы: энчилүү зат атоочторду катыштырып, сүйлөм түзүп келүү.

Баалоо.

Кыргыз тили жана адабияты боюнча тест

1. Кайсы сөздөр грамматикалык жактан сүйлөмгө мүчө боло албайт?
 - а. чакчылдар, атоочтуктар
 - б. тууранды сөздөр в. жандоочтор, байламталар, белгүкчөлөр г. каратма сөздөр, киринди сөздөр, сырдык сөздөр
2. Үнсүз “т” тыбышынын мүнөздөмөсүн тапкыла
 - а. жумшак, орточул, жарылма
 - б. каткалан, уччул, жарылма, түгөйлүү
 - в. үнсүз, уян, уччул, көң г. түгөйсүз, артчыл, көң, ачык
3. Таандык мүчөлөр кайсылар?
 - а. –мын, -сың, -биз, -сыңар, -сыздар
 - б. –ныкы, -ым, -ың, -ыңыз, -ы, -ыбыз, -ыңар в. –нын, -га, -ыш, -лар г. –сыз, -ыш, -т, -чыз
4. Этишке кандай грамматикалык категориялар мүнөздүү?
 - а. таандык, сан, жак
 - б. даража, жөндөмө, ыңгай
 - в. жак, таандык, көптүк г. мамиле, ыңгай, чак, жак
5. Карама-каршы багыныңкы сүйлөм деген эмне?
 - а. татаал сүйлөмгө карама-каршы айтылса
 - б. оң маанидеги сүйлөмгө карама-каршы айтылса
 - в. баш сүйлөмдө айтылган ойго каршы айтылган сүйлөм г. баш сүйлөмдүн структурасына каршы айтылган сүйлөм б. “Менин ырларымды эл канчалык сүйсө, мөн элге ошончолук кызмат кылам”. Мааниси боюнча кандай татаал сүйлөм?
 - а. салыштырма
 - б. сан-өлчөм
 - в. сын-сыпат

г. шарттуу

7. Кептин канча түрү бар?

а. 5

б. 3

в. 4

г. 6

8. Тагаал сүйлөмдүн тутумундагы кеңири ойду билдирип турган бөлүгү эмне деп аталат?

а. ээ

б. багынычсыз сүйлөм

в. баш сүйлөм

г. багыныккы сүйлөм

9. Карышкырга атын союп берген бала жөнүндөгү жомокту белгилепиле?

а. "Акылдуу дыйкан"

в. "Күйө турган таш"

б. "Алтын куш" г. "Акыл Карачач"

10. К. Эсенкожоевдин чыгармасын аныктагыла?

а. "Эки бөжөк"

в. "Үчүнчү шар"

б. "Сарала козу" г. "Эки бүркүт" 11. 1911-жылы Казань шаарында чыккан биринчи кыргыз китебинин автору ким, китеп кандайча аталат?

а. М. Нияз "Санаттар"

в. М. Кылыч "Элзалала"

б. Т. Молдо "Көмчонтой"

г. Токтогул "Дунүйө"

12. А. Осмоновдун жаратылыш темасына арналган ыры а. "Музыка"

в. "Неге кечигет"

Ысык-көл Кыргызстандагы эң көз жана чон көл . Ысык-
Көлдө көптөгөн эс алуучу жайлар бар. Жайында эс алуучулар
кайык, катерлерге түшүрөт. (22 сөз)

1. Биздин тоолор бийик. 2. Чөл ысык болот. 3. Он алтыны
түрккө бөлсө, түрттөн тешет. 4. Быйыл өрүктүн түшүмү көп. 5.
Сүрөттү Өмүр тартты. Күн чабыттай абылды. (22 сөз)

Сөздүк диктант

Аскар, Мээрим, Калыбек, Айжаркын, тоо, койнок, сыймак,
сабак, кыш, чаналар, кыздар, жылыкчылар, лыжа, коньки,
жашылчалар, тон, ботинка, алмурут, бут кийимдер, китеп,
жумушчулар. (22 сөз)

Карапаш, калем сап, Күн, түн, капусталар, жер-жемиштер,
саат, калык, отургуч, кашыктар, кагаздар, пахта, Эсенбек,
Гулжамал, мугалим, Аяз ата, макалдар, достор, курал, шаймандар.
(23 сөз)

Табышмак

Токсон кабат топу бар,
Тоголок келген бою бар. (Капуста).

Тооктон бир аз чопураак
Токойлордо жолугат.

Тегеренип бий бийдеп

Тапта баары чогулат. (Каракур) (20сөз)

Сөздүк диктант

Окуучу, айдоочу, адам, Жылдыз, окуучулар, кыздар, силер,
эжелер, агалар, китеп, дептер, класс, мектеп, бор, парталар,
колдор, карагаттар, жемиштер, алмалар, каргалар. (20 сөз)

Калем, калемпир, калк, калыс, калып, камчы, камыш, кан,
кандидат, канжар, каникул, кайгы, капкан, капуста, кара, көз, күч,
каракчы, каш, кебез. (21 сөз)

Сабакта

Сабак башталды. Окуучулар тынч отурушат. Калыс жооп
берип жатат. Ал жакшы окуучу. Бардык сабактарда активдүү
катышат. Өзүн дайыма үлгүлүү алып жүрөт. (21 сөз)